

Dojmljive književne interpretacije i jezično-književne obradbe

ŠIMUN MUSA, *Ogledi i studije*, Školska naklada, Mostar
– Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar,
2009.

Svomu impozantnom opusu od stotinjak bibliografskih jedinica (znanstvenih i stručnih radova) dr. sc. Šimun Musa, književni povjesničar, antologičar te urednik i priređivač brojnih knjiga, profesor na Sveučilištu u Mostaru i na Sveučilištu u Zadru, pridodao je još jedno vrijedno djelo koje će zasigurno privući pozornost stručne, ali i najšire čitateljske javnosti. Naime, knjiga *Studije i ogledi* objedinjuje sedamnaest njegovih, znanstveno utemeljenih, metodološki dosljednih i estetički dotjeranih književnih interpretacija i obradba drugih pitanja iz jezika i književnosti. Iako studije ne prate određeni kronološki slijed, ovo djelo odlikuje unutarnja kohezija i jedinstven metodički postupak te se s pravom može govoriti o, kako u svojoj recenziji napisao prof. dr. sc. Josip Lisac, „simfoniji književnoistraživačke temeljitosti, inventivnosti i hrvatske zauzetosti“. (Uz spomenutoga prof. Lisca, knjigu su recenzirali i o njoj se pozitivno očitovali dr. sc. Nikola Ivanišin, prof. emeritus, te prof. dr. sc. Vladimir Pandžić.)

Na 436 stranica zanimljiva i značenjem bremenita teksta Musa prikazuje djela hrvatskih književnika iz različitih stilskih razdoblja (od prosvjetiteljstva do postmodernizma), s posebnim osvrtom na one s područja Bosne i Hercegovine i Dalmacije, pri čemu mu je „osobito važna umjetnička, književnoestetska strana, uz ostala svojstva što umjetninu kao ‘novu zbilju’ drži na razini trajnosti“. K tomu, njega zanimaju i „uvjeti i procesi što omogućuju te i takve društvene i književne fenomene te hrvatski jezik kao komunikacijsko sredstvo, temeljnu supstanciju i stilsku odrednicu djela“ (iz recenzije prof. J. Lisca).

Kao zaslužne hrvatske prosvjetitelje Musa ističe dvojicu znamenitih kulturnih pregalaca, fra Filipa Lastrića i fra Andriju Kačića Miošića. Na-

kon kritičke obradbe šest Lastrićevih djela na hrvatskome jeziku, on će zaključiti da opus ovoga bosanskoga franjevca u cjelini pokazuje „erudiciju, pastoralno, odgojno, propovjedničko, teološko, diplomatsko i znanstveno iskustvo, ali i njegovu široku angažiranost, ustrajnost, ingenioznost te ogromnu ljubav u onome što je poduzimao“ (str. 346). Očita je veza, tvrdi Musa, između F. Lastrića i njegova subrata fra Andrije Kačića Miošića čiji je epohalni *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* imao izravnoga utjecaja na njegova suvremenika iz Bosne. Ipak, „fenomen Kačić“ svojim je značenjem nadišao većinu suvremenika i časnih mu prethodnika: „Svojim višestrukim prinosima, napose prosvjetiteljskim učincima i jezično-književnim zaslugama, obilježio je stoljeća i otvorio nam vidike nagovještavajući novo doba.“ (str. 364)

Marijan Šunjić i Ante Knežević, franjevci iz Bosne, kao i Mihovil Pavlinović iz Dalmacije, bili su istaknuti promicatelji hrvatske narodno-preporodne ideje. Njihova djela autor temeljito obrađuje tumačeći ih iz povijesnoga surječja i određujući im vrijednost s obzirom na političke, društvene, kulturne i ine okolnosti u kojima su nastali.

Počasno mjesto u ovoj knjizi, čini se, namijenjeno je Antunu Branku Šimiću komu su posvećena dva zapažena ogleda: „Pjesnik likovnosti o likovnoj umjetnosti“ i „Boja kao kreativni činitelj Šimićeve lirike“. Uz konstataciju kako je u svome kratkom stvaralaštvu prošao kroz više mijena estetičko-poetičke i filozofsko-idejne naravi, a što je najvjerojatnije posljedica promjena na psihološko-socijalnoj i tematsko-motivskoj razini, autor će istaknuti kako je ovaj mladi Hercegovac ostavio zapažen trag u hrvatskome ekspresionizmu pokazavši „izniman, snažan i djelotvoran senzibilitet za boju koja će biti stalan stiloindikativan znak njegove lirike“ (str. 185).

Poput Šimića, i Ivo Andrić, „sam po sebi svojevrsna epoha“, također je doživio određene preobrazbe („smjene i mijene“), no njegovo djelo, sve od Prvoga svjetskog rata pa do sredine druge polovine 20. stoljeća, bilježi vrhunske književne domete. Dojmljiva je, izričajno vrlo rafinirana, Musina interpretacija Andrićeve percepcije svjetlosti u njegovim kratkim prozama: „Vođen znakovima svjetlosti i lutalački zapućen u avanturu, zibajući se na krilima sna i jave, pisac pođe i stazama tran-

scendencije gdje pokazuje svoje kontemplativne sklonosti, dakako opet u vidu svojevrsne misaone avanture.“ (str. 196)

Autor ne propušta progovoriti i o vrsnome novelistu i romanopiscu Mirku Božiću. Prevladavši „sorealističko duhovno uboštvo“, ovaj je književnik, poglavito „kurlanskim romanesknim čvorom“, dao izniman prinos hrvatskoj moderni. Interpretirajući njegovu pripovijetku *Djevojka i hrast*, Musa znalači raščlanjuje konstitutivne elemente te narativne proze prilagođujući svoju interpretaciju učeničkoj razini jer mu je cilj didaktičke prirode: „Raščlamba tih elemenata otkriva dubinu poniranja u bit djela, a učeniku se vraća, ako se posreći, kao bogatstvo koje oplemenjuje njegov spoznajni i doživljajni potencijal.“ (str. 104)

U dosegu su Musina zanimanja i poetski ostvaraji etabliranih hrvatskih pjesnika, posebice onih s područja Hercegovine. Ivo Lendić javlja se poezijom izričito katoličke provenijencije još tridesetih godina 20. stoljeća u domovini, ali i izvan nje. Za njegovu liriku Musa kaže da je ponajprije „iskrena, kontemplativna, duboko emocionalna, ‘lednićeovski tiha’, molitvena, bez lamentacija i proklamacija, odraz duboke proživljenosti, posve prirodna i stoga bliska običnu čovjeku. Pjesnik se utječe nebeskim visinama vjerujući u Svjetlost i svrhovitost čovjeka i njegovih ovozemaljskih križeva“ (str. 154).

Djelo Vinka Grubišića, ponajvećega znanstvenika na području kroatistike u emigraciji, svestrano angažirana profesora hrvatskoga jezika i književnosti, uz ostalo, predstavlja i izniman pjesnički prinos hrvatskoj novijoj književnosti. Prevladavajući motiv njegove poezije jest zavičajnost, no on ga oblikuje na sebi svojstven, autentičan način, originalno i primjereno modernomu senzibilizmu: „Koliko se god zavičajni motiv rodne mu Hercegovine pokazivao u svojoj konkretnosti nizom toponimskih, kulturoloških, etnografskih, običajno-tradicijskih, navlastito jezičnih odrednica, on se, pretapajući i zrcaleći, podiže na razinu univerzalna značenja.“ (str. 63)

Iako se pjesnici Vladimir Pavlović i Gojko Sušac napajaju na razlogovskome stvaralačkom duhu, oni su ipak od početka samosvojni, osobiti, izvorni – umjetnici koji ne podliježu stereotipima. Poezija pak Krešimira Šege književni je znak postmodernizma. Ona je postavljena

„na ontološkoj punoći, semantičkom zgusnuću i estetskoj cjelovitosti vodoravnice koju određuju zemlja, kuća, majka, narod, zavičaj, stećak, sve ono biljno raslinje na kršu: murva, smokva, bajam, jasen, kao i vodoravnice sapete povijesnom sudbom martirijskog hoda pjesnikova naroda“ (str. 43).

Iako su pisci što ih autor obrađuje iz različitih vremenskih razdoblja, različitih tematskih i motivskih određenja, različitih formalnih i sadržajnih svojstava, njihova su djela ipak ostvarena „na jednoj supstanciji – na hrvatskoj riječi i čine integralan i jedinstven svijet hrvatske književnosti“ (str. 8). Ovu činjenicu Musa posebno naglašava zato što se u udžbenicima, hrestomatijama, pregledima hrvatske književnosti i drugim djelima koja tretiraju hrvatsku književnost, često zapostavlja ili namjerno zaboravlja hrvatsko književno stvaralaštvo iz Bosne i Hercegovine kao i iz emigrantskoga kruga, bez obzira na njegovu književno-umjetničku vrijednost. To je žalosna činjenica koja pridonosi razjedinjavanju hrvatskoga nacionalnog tkiva koje je ionako izranjavano bezbrojnim sukobima i nerazumijevanjima. Knjiga prof. Muse izvrstan je primjer kako se te rane daju liječiti.

IVICA MUSIĆ